

Використана література:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К. : Либідь, 1998. – 204 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Гуменнікова Г. Р. Першооснови моральної культури особистості. – К., 1995.
4. Донцов А. В. Моральна культура вчителя : монографія. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 240 с.
5. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2-е вид. – Х., 2002. – 400 с.
6. Павловская О. А. Нравственность. Личность. Трудовой коллектив : монография. – Минск : Наука і тэхніка, 1991. – 96с.

Аннотация

В статье приведен анализ и сущность понятия “моральная культура”. Рассмотрена проблема воспитания нравственной культуры у студентов высших учебных заведений в системе подготовки учителя иностранных языков.

Annotation

The analysis and the essence of the concept of ‘moral culture’ are given in the article. The problem of education of moral culture among the students of higher education institutions in training teachers of foreign languages is viewed in the article.

УДК 33:[378.091.12:811.111]

Пристапа В. В.

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стрімкий соціально-економічний прогрес ставить нові вимоги до якості освітнього рівня фахівців, зокрема випускників технічних ВНЗ. Згідно даних спостереження експертів Світової організації праці, у світовому масштабі безробіття серед молоді до кінця поточного року сягне 13% [7]. Це найвищий рівень з 1991 роком (близько 90% безробітної молоді проживає в країнах з перехідною економікою). Ситуація з пошуком роботи в Україні погіршується у відповідності зі світовими тенденціями, за даними Держкомстату, у 2008 році кількість безробітних серед молоді в державі складала 13% – це в два рази вище ніж серед всього населення. У 2009 році збереглася та ж тенденція: вже біля 18% безробітних серед молоді й близько 9% серед всього населення [6].

Високий рівень безробіття серед молоді ставить питання відповідності вищої освіти вимогам сучасного ринку праці в умовах ринкової економіки. Країни Західної Європи знайшли нове вирішення проблеми безробіття – розроблення нових стандартів вищої освіти, які б допомогли студентів отримати не лише знання, вміння та навички, а й компетенції, які, в свою чергу, формують основу професіоналізму фахівця – професійну компетентність. Як відомо, професійна компетентність – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [4]. Отже, як можна побачити з визначення професійної компетентності – це полівалентне утворення, яке включає в себе різноманітні новоутворення (компетенції), сукупність яких складає професіограму сучасного спеціаліста. Якщо мова йде про професійну діяльність, неможливо оминати поняття економічної компетентності, як важливої складової професійної компетентності, адже професійна діяльність – це економічні відносини суб'єкта з іншими суб'єктами професійної діяльності (мікроекономічні відносини) та суб'єкта з компанією – мезоекономічні відносини, та регіоном, державою (макроекономічні відносини). Таким чином, сформована економічна компетентність є передумовою професійної адаптації фахівця до змін на ринку праці та пропедевтичним засобом безробіття.

На нашу думку, формування економічної компетентності можливе не лише в процесі вивчення економічних дисциплін, але й під час вивчення предметів гуманітарного циклу, оскільки їх освітній потенціал та змістове наповнення значною мірою перетинається з соціально-економічними проблемами суспільства, що, в свою чергу, формує певне економіко-контентне поле.

У державних документах, зокрема постанові Кабінету Міністрів України № 1719 від 13 грудня 2006 р. визначено що до гуманітарних наук належить філософія, історія і філологія [3]. Тому виходячи з вищевказаного визначення, ми беремо англійську мову як предмет гуманітарного циклу в процесі вивчення якого можливе формування економічної компетентності майбутнього інженера. Отже, ми можемо говорити про інтегративний курс метою якого є формування предметної компетентності, у нашому випадку економічної.

Взаємопроникнення традиційних наукових дисциплін, що відбувається останнім часом, вимагає перегляду загальноприйнятої структури наукових знань, як способу вироблення нових підходів до освіти. Ця проблема, разом з проблемами гуманізації та демократизації освіти, знаходить одне з можливих

вирішені у розробці інтегрованих курсів і програм.

Вивчення проблеми інтеграції наук містить у собі, в першу чергу, розгляд філософської та педагогічної інтерпретації цього поняття. З позиції філософської науки *інтеграція* (від лат. *integer* – повний, цілий) являє собою:

- а) процес або дію, що має своїм результатом цілісність;
- б) об'єднання, з'єднання, відновлення цілісності.

Отже, під поняттям "інтеграція" мається на увазі сторона процесу розвитку, пов'язана із об'єднанням різномірних частин і елементів. Процеси інтеграції можуть мати місце як в рамках уже складеної системи – у цьому випадку вони ведуть до підвищення рівня її цілісності й організованості, – так і при появі нової системи із раніше не пов'язаних елементів [5].

Сутність інтеграції наук і наукових знань розглядається науковцями як міцніючий взаємозв'язок, взаємодія шляхом широкого використання спільних цілей, коштів, прийомів і т.п. дослідження навколишньої дійсності, конденсація знань у складених формах пізнання і вираження пізнаного, що постійно удосконалюються.

На думку І. Зимньої, іноземна мова як академічна дисципліна є "безпредметною", "неосяжною".[2] Вона є носієм інформації, формою існування в індивідуальній та суспільній свідомості. Таким чином, завдяки своєму "безпредметному" характеру, іноземна мова може бути використана в процесі формування будь-якої компетентності, в тому числі й економічної, оскільки береться до уваги фактичний текстовий матеріал, який може мати різноманітний контент.

Ми вбачаємо можливим розробку і впровадження в освітній процес інтегрованого навчального курсу "Ділова англійська мова" на основі інтеграції предметних областей іноземної мови й економіки, націленого на удосконалення економічної освіти майбутніх фахівців. Зважаючи на інтегрований характер навчання загальна цільова спрямованість цього курсу реалізується через подвійну систему цілей:

- а) орієнтованих на досягнення студентами економічної компетентності;
- б) прогрес студентів у вивченні іноземної мови та розвитку іншомовної комунікативної компетенції.

Перша група цілей інтегрованого курсу відображається у наступних завданнях:

- формування у студентів ціннісних орієнтацій у сфері економічної освіти, потреби вдосконалення рівня економічної освіти;
- засвоєння студентами знань, умінь та навичок в економічній сфері;
- формування у студентів економічно значущих якостей особистості (самостійність, конкурентоспроможність, відповідальність, трудолюбство), досвіду їх використання у практичній діяльності.

Друга група цілей відображена у наступних завданнях:

- формування у студентів навичок ділового спілкування як в усній, так і в письмовій формах;
- розширення активного словника студентів, зокрема з економічної проблематики;
- формування у студентів навичок роботи з джерелами ділової інформації та подальший їх розвиток;
- удосконалення загальноосвітніх умінь студентів, навичок самостійної роботи, необхідних для подальшої формальної, неформальної освіти та професійного удосконалення;
- посилення мотивації студентів до вивчення іноземної мови за рахунок насичення інтегрованого курсу інформацією економічного змісту, включення студентів у практичну економічну діяльність з використанням іноземної мови.

Відповідно цілей і завдань нами було розроблено зміст учбових занять інтегрованого курсу. Ми наповнили навчальну програму окремими модулями, які мають економічний контент та тісно пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, наведемо приклад практичної роботи над темою. "Корпоративна соціальна відповідальність в інженерії" (8 годин).

Завданням практичних занять було ознайомитись з новими реаліями ведення бізнесу в інженерії відповідно до світових стандартів; ознайомитись з наявною практикою корпоративної соціальної відповідальності в Україні та світі на прикладі компаній мобільного зв'язку (Київстар, Астеліт, Водафон); зрозуміти зв'язок компаній мобільного зв'язку зі стейкхолдерами; навчитись робити нефінансову звітність компанії мобільного зв'язку; розглянути переваги, які надає впровадження корпоративної соціальної відповідальності у компанії всередині країни та на зовнішній арені. Під час практичних занять студенти мали проаналізувати звітність компаній мобільного зв'язку, які є у відкритому доступі в мережі Інтернет та зробити порівняльний аналіз ефективності використання коштів на проведення соціальних заходів. Аналіз відбувався з декількох позицій:

- ефективність та корисність проведених соціальних заходів для стейкхолдерів;
- ефективність та корисність проведених заходів для громад;
- кошти, які були витрачені на проведення соціальних заходів, доцільність;
- опосередкована реклама компанії;
- покращення іміджу компанії;
- очікувані економічні результати.

Під час практичних занять студенти ознайомились з новим видом діяльності компаній, в тому числі й мобільного зв'язку. Оскільки корпоративна соціальна відповідальність вже поширена в світі та закріплена в нормативних документах (Глобальний договір ООН), то поступово вона стає обов'язковою умовою

ефективного функціонування компанії. Окрім теоретичних знань студенти опрацювали процедуру складання нефінансової звітності та аудиту фінансової звітності компаній. Оскільки корпоративна соціальна відповідальність має бінарний характер: зв'язок підприємства зі стейкхолдерами, то студенти повинні були проаналізувати корисність компанії для громад та суспільства в цілому, низку заходів, які ті проводили для стейкхолдерів, це допомагало розвивати морально-ціннісний компонент економічної компетентності.

Інтеграція академічних дисциплін “Ділова англійська мова” та “Економіки” з метою формування економічної компетентності стає можливою завдяки “безпредметності”, а тому і “поліпредметності” дисципліни “Англійська мова”. Це дозволяє наповнювати предмет будь-яким текстовим матеріалом з урахуванням цілей формування предметної компетентності.

Наведемо приклад практичної роботи з формування означеної компетентності. Серед педагогічних технологій, які сприяють ефективному розвитку економічної компетентності, ми обрали проектну.

**Проектна робота на тему:
“ВПЛИВ ЕКОНОМІКИ НА ІНФОРМАТИЗАЦІЮ СУСПІЛЬСТВА”**

Назва проекту:	Вплив економіки на інформатизацію суспільства		
Стислий опис проекту:	Проект призначений для студентів спеціальностей “Радіотехніка”, “Радіозв'язок”, “Мобільні та телесистеми”. Проект формує у студентів цілісне уявлення про процеси, які відбуваються в суспільстві XXI століття інформатизації та впливу економіки на повсякденне життя. У процесі роботи над проектом, студенти проводять роботу зі збору та обробки інформації, її осмислення й аналізу. У процесі дослідження студенти мають дати дефініції таких категорій як “глобалізація”; з'ясувати, яку роль відіграє інформація у сучасному суспільстві; які можуть виникати економічні, політичні та інші бар'єри, що можуть заважати розвитку інформатизації. Результати дослідження будуть представлені у вигляді презентацій та доповідей.		
Орієнтовна тривалість проекту:	4 тижні		
Очікувані результати:	Очікується, що по завершенню проекту студенти будуть: знати: – загальні економічні принципи функціонування суспільних відносин світової економіки; – процеси виконання проекту. вміти: – користуватись економічним аналізом при виявленні рівня інформатизації суспільства; – удосконалювати власну пізнавальну діяльність; – орієнтуватись в сучасній інформації та свідомо робити вибір, пов'язаний з життєвими ситуаціями; – оволодівати та систематизувати знання, які відносяться до інформаційних процесів в технологічних та соціальних системах; – виховувати в собі почуття відповідальності за результати власної праці.		
Дидактична мета:	По завершенні проекту студенти зможуть використовувати набуті знання, вміння та навички в практичній діяльності та повсякденному житті для: виконання типових економічних ролей; вирішення практичних завдань, пов'язаних з життєвими ситуаціями; надання оцінки подіям з економічної точки зору; здійснювати самостійний пошук, аналіз та використовувати інформацію економічного характеру.		
Проблемні питання, які закладають канву проекту:	Ключове питання: – Як економічні процеси впливають на інформатизацію суспільства? Проблемні питання: – Яку роль відіграють ресурси Інтернет в задоволенні інформаційних потреб? – Яку роль відіграє економіка в житті сучасної людини? – Як процес глобалізації впливає на соціальне життя суспільства? – Як існують позитивні та негативні сторони інформатизації суспільства? – Як пов'язана інформатизація суспільства з економічними процесами?		
Оцінювання:	Проміжні етапи оцінювання		
	До початку роботи над проектом	В процесі виконання проекту	По завершенні роботи над проектом
	Стартова презентація, формулювання ключового проблемного питання проекту; оцінювання навчальних знань студентів у формі фронтальної бесіди, мозкового штурму.	Питання, групові самооцінки, ведення записів в журналах учасників проекту, поточні перевірені роботи.	Представлення результатів дослідження у вигляді презентацій, буклетів, вікі-статей. Рефлексія в блоці проекту. Захист проекту.
Опис методів оцінювання:	Стартова презентація викладача – спрямована на розвиток у студентів критичного мислення й навичок самоуправління процесом власного навчання (аутодидактика). В процесі стартової презентації викладач використовує методику мозкового штурму, в результаті чого студенти разом з викладачем формують проблемне ключове питання проекту. План просування груп в проекті складається спільно зі студентами перед початком роботи над проектом, це дозволяє викладачу оцінити рівень розуміння студентами навчального матеріалу, корегувати план дій. Анкети самооцінки – очікується, що студенти двічі (перед початком і по завершенні проекту) зможуть оцінити власні знання з досліджуваної тематики. Мозковий штурм – дозволяє взаємодіяти всім учасникам проекту, покращує комунікативні навички. Журнали учасників проекту – в процесі виконання проекту студенти роблять записи, в яких фіксують етапи роботи, роздуми, спостереження, посилання на джерела інформації.		

	Рефлексія студентів/викладача – студенти обмінюються ідеями, знайомляться з ідеями учасників інших груп проекту, аналізують власні успіхи/невдачі, повідомлять про нові знання, вміння, навички, які сформувались у процесі роботи над проектом.	
	Необхідні навчальні знання, вміння, навички: – розуміння категорій “інформація”, “глобалізація”; – навички пошуку інформації в друкованих виданнях, мережі Інтернет; – навички створення презентацій у форматі Power Point MO; – навички створення діаграм.	
Робота над проектом:	На початковому етапі роботи над проектом викладач надає допомогу кожній з груп щодо вибору ролей, обговорення тематики проекту, способу пошуку інформації, стратегії та методів дослідження. Підсумком має стати план дій. Кожна з груп заповнює таблицю самооцінки відповідно до ходу дослідження. наступним кроком є збір інформації відповідно до проблеми дослідження та обговорення її в групах, розробляють інструментарій дослідження. Обговорюють можливі альтернативи відповіді на ключове проблемне запитання. Анкета самоконтролю допоможе учасникам проекту усвідомити рівень саморозвитку.	
Оформлення результатів проектної діяльності:	Оформлення результатів проектної діяльності планується у вигляді презентації та вікі-статті, тому необхідно обговорити зі студентами критерії оцінювання презентації (європейські вимоги до оформлення презентацій) та вікі-статті.	
Захист проекту:	Захист проекту відбувається на семінарському занятті. В ході захисту кожна група представляє власні матеріали дослідження та відповідає на проблемні питання. Очікується, що захист проектів дозволить дати відповідь на ключове проблемне запитання.	
Диференціація навчання:	Студенти, які мають проблеми із засвоєнням навчального матеріалу	Академічно успішні студенти
	У процесі роботи над проектом, студенти виконують завдання, які їм під силу на основі продуманого алгоритму дій. Вони можуть користуватись допомогою інших учасників групи, викладачів. такі студенти мають відчуті свою значущість у спільній справі, відчуті себе успішними.	В ході роботи можливі різноманітні шляхи вивчення матеріалу, які може студент обирати самостійно. Студенти, які мають високі академічні показники можуть виходити за межі проекту та проводити більш глибокі дослідження, тим самим розширюючи поле діяльності проекту.
Ресурси, які необхідні для виконання проекту:	Технічне забезпечення: – комп'ютер; – мережа Інтернет; – програми електронної пошти; – веб-браузер; – текстові редактори; – мультимедійні системи.	
	Матеріали на печатній основі: Голобуцкий А., Шевчук О. Судный век: Информатизация, глобализация, терроризм и ближайшее будущее человечества. – К., 2004 Дятлов С. А. Информационная парадигма социально-экономического развития // Известия Санкт-Петербургского университета экономики и финансов. – СПб.: Изд-во СПбУЭФ, 1995. – № 3-4. – С. 17-30. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004. Социально-экономические проблемы информационного общества / под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельника. – Сумы: ИТД “Университетская книга”. 2005. – 430 с. Рубанец О. М. Інформаційне суспільство: когнітивний креатив постнекласичних досліджень: монографія. – К.: ПАРАПАН, 2006. – 420 с.	
	Електронні ресурси: http://www.univer.omsk.su/omsk/socstuds/glob/economic.html; http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Bi/2010_5_1/30-32.pdf; http://www.e-ukraine.biz/ukraine2.html; http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_47/Gileya47/P30_doc.pdf	

Формування економічної компетентності в процесі вивчення англійської мови має свої переваги: студенти більш вмотивовані у вивченні мови, розуміючи її значущість у подальшому професійному житті. Саме тому, інтегрований курс “Ділова англійська мова” може слугувати теоретико-практичним супроводом предметів соціально-економічного циклу у ВНЗ.

Використана література:

1. Гурьев А. И. О соотношении понятий “интеграция” и “межпредметные связи”// Наука и школа. – 2002. – № 2. – С. 56-58.

2. Зимняя И. Я. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М. : Просвещение, 1991. – 222 с.
3. Збірник нормативно-правових документів з вищої освіти / укл. : В. Д. Шинкарук, А. В. Кудін, К. М. Левківський та ін. / за заг. ред. С. М. Ніколаєнка. – К., 2007. – 87 с.
4. Енциклопедія освіти. – К. : Юрінком Інтер., 2008. – 1037 с.
5. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА, 2000. – 576 с.
6. Державний комітет статистики України. – Режим доступу // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=28011575&cat_id=43169
7. Світова організація праці/ режим доступу// <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>

Аннотация

Автор рассматривает возможность формирования экономической компетентности будущих инженеров в процессе изучения курса “Деловой английский язык” и предоставляет практические изложения формирования отмеченной компетентности.

Annotation

An author examines possibility of forming of economic competence of future engineers in the process of study of course “Business English” and gives practical expositions of forming the noted competence.

УДК 37.01:39-054(477)“20”

Лебединець Г. М.

ПРОБЛЕМА ЕТНОПЕДАГОГІКИ В НАУКОВИХ ПОШУКАХ ДОСЛІДНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

У сучасній педагогічній науці виділяється окрема галузь етнопедагогіка, яка досліджує конкретні етнічні традиції виховання, які для підростаючого покоління кожної нації є найважливішим складником національної культури.

Значення етнопедагогіки особливо зростає в умовах глобалізації суспільства, коли виникає загроза руйнування самотності культур і зникнення етносів під дією тотальної уніфікації. Ці зміни ставлять перед системою освіти низку складних завдань: згуртування багатонаціонального українського суспільства, об'єднаного єдиними цінностями; виховання у дітей та молоді високої свідомості, толерантності, поваги до представників інших етносів і їх культур. У зв'язку з цим, для подальшого розвитку народної освіти, нам варто звернутися до проблем національного виховання, які розглядаються в наукових дослідженнях працівниками вищих навчальних закладів України.

Усі найвидатніші педагоги світу визнавали, що виховання дитини завжди має ґрунтуватися, насамперед, на культурно-історичних цінностях своєї нації, а вже пізніше відбувається знайомство з традиціями інших народів [5]. Саме такі питання повинна впроваджувати етнопедагогіка в навчальний процес. Саме це вона і намагається робити, завдяки дослідженню етнопедагогічних проблем педагогічної спадщини О. Духновича, Г. Сковороди, К. Ушинського, І. Котляревського, етнопедагогічним поглядам учених, педагогів, письменників, істориків, етнографів України: Л. Глібова, М. Грушевського, М. Драгоманова, М. Коцюбинського, Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевченка. Серед основних напрямів досліджень проблем етнопедагогіки необхідно виокремити такі: теорія і практика родинної етнопедагогіки (Б. Ш. Алієва, Р. А. Аліхонova, А. А. Григор'єва, У. С. Портнягін, В. В. Чепак та ін.), етнопедагогічна підготовка вчителів та викладачів різних типів навчальних закладів (Т. В. Анісенкова, Л. С. Берсенєва, В. П. Бех, Л. П. Вовк, Г. В. Давидова, В. Б. Євтух, Ю. П. Руденко, А. Н. Яковлев та ін.), етнопедагогічна культура народів (М. Ю. Айбазова, С. П. Біловолова, В. А. Ніколаєв та ін.), методологія етнопедагогіки (Г. І. Батуріна, Г. М. Волков, К. Ж. Кожаметова, А. А. Марушкевич, О. Л. Христова та ін.), етнопедагогіка міжетнічної толерантності (Ш. М. Арсалієв, В. Б. Євтух та ін.), етнопедагогічна освіта (Г. Горинь, В. Качкан, Р. Кирчів, О. Ковальчук, Д. Козак, П. Кононенко, В. Коротєєва, К. Кутельмах, Г. Лозко, Н. Мельничук, В. Мосіяшенко, В. Ніколаєв, С. Павлюк, Н. Рєпа, Ю. Руденко, Р. Скульський, М. Стельмахових, С. Стефанюк, Є. Сявако, В. Ткач, М. Харитонов та ін.), порівняльна етнопедагогіка (К. Кожаметова, Л. Федорова та ін.).

Вперше термін “етнопедагогіка” з'явився у середині 70-х років ХХ століття, його запропонував відомий чуваський педагог Г. Волков, як науку про народну педагогіку, пов'язуючи її з народним етносом, національним характером, який склався в того чи іншого народу під впливом історичних умов [2].

До тезаурусу етнопедагогіки можна віднести термін “народна педагогіка”. Поняття “Народна педагогіка” ввів у науковий обіг К. Ушинський, який теоретично і практично довів, що ця галузь народних знань є золотим фондом педагогіки. Вчений обґрунтував положення про пріоритет системи народного виховання, що генерує менталітет, характер, психологію, традиційну родинно-побутову культуру, спосіб життя. В Україні ж термін “народна педагогіка” вперше вжив О. Духнович у 1857 р., який у праці “Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских” високо оцінив досвід народного виховання, наголосив на значущості в педагогічному процесі родинних традицій, фольклору, народного мистецтва.

Поява етнопедагогіки як самостійної галузі науково-педагогічного знання – закономірний процес,